

(74-90), Gvalterije (90-93), Rajmund de Capella (93-98), Teobald (98-103), Ivan od Casamarija i Šimun (103-128), Grgur iz Auira i Grgur *in Pontico* (128-132) te Petar Kapuanski (132-135). Takvim kronološkim pregledom djelovanja navedenih legata autor je u biti dao rekonstrukciju papinske politike na istočnoj jadranskoj obali jer su svi ti legati bili i duhovni i politički predstavnici pape.

Stoga zaključno poglavlje *Djelovanje papinskih legata kao odraz papinskih crkveno-upravnih i političkih stajališta s obzirom na istočnojadransku obalu tijekom druge polovice XIII. stoljeća* (136-147) i jest logičan nastavak u kojem Majnarić lucidno sažima razvojni luk papinske politike analiziran na temelju djelovanja navedenih papinskih legata. Nanovo se vraća na činjenicu ispremiješanosti naravi legatskih zadaća – političku i crkveno-duhovnu, što dodatno otežava karakterizaciju njihove uspješnosti. Naime, kao što autor višekratno naglašava, iako su legatske zadaće primarno bile crkveno-političke, oni su često u svojim misijama morali rješavati i niz tekućih lokalnih crkvenih problema te su na taj način neposredno utjecali na oblikovanje svakodnevice lokalnog svećenstva. Osim toga, iz svih obrađenih misija može se zaključiti da su papinski legati dosljedno poštovali lokalnu političku vlast i teritorijalnu podjelu, a jedini izuzeci pri tome su bili slučajevi kada politička i teritorijalna jurisdikcija nije bila jasno definirana. Jednako tako, autor naglašava da je dio obrađenih legata u Hrvatskoj boravio tek na proputovanju prema zemljama svoje legacije, no, bez obzira na to, ostavili su traga u našim zemljama, što dodatno govori o njihovoj važnosti, ali i daje dobar uvid u načine i smjere putovanja tijekom razvijenoga srednjeg vijeka. Povrh svega, autor višekratno napominje, Crkva se tada nalazila u jednom tranzicijskom razdoblju te je trebalo nagledati njezinu reorganizaciju. Stoga je uloga papinskih legata bila višestruko važna – kako Rimu, tako i lokalnim zajednicama. Upravo zato Majnarićeva knjiga vrijedan je prinos našoj spoznaji o društvenim i političkim prilikama na istočnoj jadranskoj obali u tom razdoblju.

Na kraju, u odjeljku pod nazivom *Prilozi* (149-173), čitatelj može pronaći vrlo koristan pregled korištenih vrela raspoređen prema obrađenim papinskim legatima. Autor osim regista i bibliografskih uputnica gdje su vrela objavljena daje i vrlo korisne komentare na sama vrela i njihova eventualna odstupanja od izvornika s obzirom na različita izdanja, što će svakako biti vrlo koristan naputak svim budućim istraživačima navedene teme. Iza tih korisnih priloga nalazi se i kontrolni znanstveni aparat – popis korištenih izvora i literature (174-189) te detaljna kazala osobnih imena i geografskih pojmova (195-205), što čitatelju svakako olakšava traženje pojedinosti u knjizi.

Sve u svemu, autoru se može iskreno čestitati na vrlo kvalitetnom prvijencu koji će zasigurno biti dobra literatura studentima povijesti i svim istraživačima hrvatskoga srednjovjekovlja.

Gordan Ravančić

Irena Benyovsky Latin, *Srednjovjekovni Trogir – prostor i društvo*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2009., 297 str.

U izdanju Hrvatskoga instituta za povijest ove je godine objavljena knjiga *Srednjovjekovni Trogir – prostor i društvo* povjesničarke Irene Benyovsky Latin. Knjiga je rezultat dugogodišnjeg istraživanja urbanog razvoja srednjovjekovnoga Trogira te povjesničarke. Podijeljena je na

četiri poglavlja i potkrijepljena suvremenim fotografijama arhitektonskih zdanja koja se spominju u knjizi, planovima srednjovjekovnoga grada te tabličnim prikazima genealogija poznatih plemićkih rodova u gradu.

Razvoj srednjovjekovnoga Trogira u toj se knjizi prati od druge polovice 13. stoljeća, kada se na prostoru istočnojadranske obale počinju stvarati gradske komune, pa do prvih desetljeća mletačke vlasti u Dalmaciji (otprilike do 1450. godine).

U uvodu (11-19) autorica naglašava kako je cilj knjige na primjeru Trogira pokazati složen odnos između razvoja gradskoga prostora i društvenih struktura u srednjem vijeku. Ističe naime da je srednjovjekovni grad nastao u sklopu općih prilika svojega vremena, ali i kao rezultat potreba, htijenja i nužnosti onih koji u njemu žive, stoga je gradski prostor potrebno analizirati s obzirom na društvo koje u njemu obitava. Gradski prostor u srednjem vijeku odražavao se i na izgled gradskih institucija i formiranje pravnih normi, koje su zatim grad oblikovali u kompleksni društveno-prostorni sustav. Autorica iznosi pregled povijesti grada do 13. stoljeća: povijest formiranja grada koji je nastao iz antičkog vremena, događaje koji su doveli do rušenja grada u 12. stoljeću i tijek demografskog razvoja za razdoblje razvijenog i kasnog srednjeg vijeka.

U prvom poglavlju knjige, *Utjecaj političkih okolnosti na izgradnju grada i posjedovne odnose* (21-34), autorica se bavi opisom razvoja gradskoga prostora koji je bio uvjetovan političkim položajem grada – vanjskopolitičkom situacijom i unutarnjim prilikama. Opisuje povlastice i privilegije koje je Trogir imao u vrijeme vlasti Arpadovića u 12. stoljeću, a koje su omogućavale samostalno biranje kneza i biskupa te pravo da se služe svojim starim zakonima. U 13. i prvim desetljećima 14. stoljeća grad je priznavao i kneštvo hrvatskih velikaša iz zaleđa – kneza Domalda i kasnije Bribiraca, čime je gradska samouprava zajamčena kraljevskim privilegijama bila ograničena. Kad su se, međutim, Trogirani 1322. godine pobunili protiv Bribiraca zbog prevelikih podavanja, gradu je autonomiju vratila mletačka vlast, doduše ograničenu; iako je gradom upravljalo trogirsko Veliko vijeće, Venecija je gradu postavljala kneza iz reda mletačkoga vijeća. U vrijeme kralja Ludovika Anžuvince, nakon Zadarskog mira 1358. godine, Trogir je živio u mirnom razdoblju, ali ponovno opterećen porezima, zbog čega je razdoblje na prijelazu 14. u 15. stoljeće u Trogiru bilo obilježeno sukobima među gradskim plemstvom: s jedne strane, skupina okupljena oko rodova Casotti i Cega borila se protiv anžuvinske vlasti, a nasuprot njima bili su rodovi Andreis, Vitturi i Sobota. U 15. stoljeću Trogir je, kao i cijela Dalmacija, postao sastavnim dijelom Mletačke Dalmacije.

U drugom poglavlju, *Komunalni prostor* (41-104), autorica opisuje “zlatno doba” Trogira od druge polovice 13. do kraja 15. stoljeća, odnosno vrijeme u kojem se Trogir pretvara u grad, područje komune se širi i definira se pojam prostora komunalnoga društva: jezgra *civitas*, predgrađe *burgus* i izvangradsko područje *districtus*. Upozorava da za Trogir, kao i za većinu naših obalnih gradova, nisu sačuvani registri gradskih nekretnina. Autorica iznosi pregled administrativne organizacije gradskoga prostora, opisuje kako se određivao smještaj ulica i trgova te posebno opisuje nastanak gradskoga trga u 13. i 14. stoljeću i promjene koje trg doživljava za mletačke vlasti u 15. stoljeću. Opisuje sustav gradskih fortifikacija kao obrane grada i izgradnju bedema. Navodi da su za reguliranje društvenog i gospodarskog gradskoga prostora vrijedile zakonske odredbe gradskoga statuta.

U trećem poglavlju, *Privatni prostor* (104-168), autorica se bavi rasporedom privatnog prostora u gradu i vrstama nekretnina. Objasnjava da je analizu istraživanja gradskoga prostora

izvršila pomoću baze podataka u koju su uneseni podaci o lokaciji, vlasnicima i susjedima pojedinih nekretnina. Na temelju tih podataka autorica u poglavlju analizira kako su izgledale vrste nekretnina u gradu (kuće u jezgri grada), izgled prigrada – Novog grada, odnos kupoprodaje i najma nekretnina u gradu, oporučno nasljeđivanje nekretnina u gradu te reguliranje međuvlasničkih odnosa u svakodnevnom gradskom životu. Autorica također iznosi socijalnu topografiju grada. Naime, na gradskom prostoru možemo pratiti razne društvene skupine čiji smještaj ovisi o obiteljskim, staleškim, imovinskim i političkim odnosima. Napominje da je znanje o socijalnim strukturama iznimno važno za razumijevanje razvoja i planiranja grada, stoga opisuje kakvo je bilo pravo na vlasništvo nekretnine u gradu, zatim vrijednost nekretnina i socijalna podjela unutar grada na plemićki i pučanski dio. Prikazuje smještaj pučana i plemićkih rodova u gradu prema vrstama nekretnina (u knjizi je shematskim prikazom prikazana genealogija rodova Lučić/Lucio, Cega i Vitturi u korelaciji s vrstama nekretnina i njihovim lokacijama). U istom poglavlju opisuje razvoj bratovštine i hospitala sv. Duha te navodi njihov smještaj i posjede u gradu.

U posljednjem, četvrtom poglavlju, *Crkveni prostor (198-237)*, opisuje se izgradnja katedrale sv. Lovre i razvoj Operarije (institucije koja odvaja prikupljena financijska crkvena sredstva za izgradnju sakralnih objekata). Navodi koja je bila uloga biskupa i drugog klera u funkcioniranju srednjovjekovnog komunalnog trogirskog prostora i smještaj samostana crkvenih redova u gradu (benediktinaca, franjevac i dominikanaca). Ističe ulogu svjetovnog patronata nad crkvama kao statusnog simbola u kojem se prestiž roda ili određene društvene grupe računao i po posjedovanju kapele ili prava upravljanja nad crkvenom građevinom.

Na kraju knjige nalazi se popis izvora (objavljenih i neobjavljenih) i literature korištenih u knjizi te kazalo imena, mjesta i pojmova koji se spominju u knjizi.

Knjiga povjesničarke Irene Benyovsky Latin *Srednjovjekovni Trogir – prostor i društvo* vrijedan je doprinos hrvatskoj historiografiji jer na pregledan način na jednom mjestu prikazuje povijesni razvoj prostora i društva Trogira u srednjem vijeku, dajući sliku života grada u vrijeme njegova najvećeg razvoja. Ta je knjiga ujedno vrijedna literatura za proučavanje urbane povijesti srednjovjekovnog prostora i socijalne topografije grada te primjer za način analiziranja i razumijevanja povijesnog gradskog prostora jedne srednjovjekovne dalmatinske komune.

Božena Glavan

Paul Freedman, *Out of the East: Spices and the Medieval Imagination*, Yale University Press, New Haven – London 2008., X + 275 str.

Tko bi rekao da začini kao glavna tema istraživanja jednog medijevista mogu rezultirati očaravajućom, pomno napisanom i zabavnom knjigom koja je ujedno i nezaobilazan doprinos u poznavanju europske gospodarske i društvene povijesti? Upravo se to dogodilo sa studijom Paula Freedmana, koju je otisnula izdavačka kuća Sveučilišta Yale u New Havenu.

Prvo je i najočitije pitanje koje je Freedman postavio vezano uz razloge visoke i ustrajne potražnje Europljana za miomirisima i začinima sve tamo od antike i Rimljana, pa tijekom čitava srednjovjekovlja do prvih stoljeća ranog novovjekovlja. Odbacio je široko prihvaćeno mišljenje da su se upravo začinima Europljani služili kako bi se prikrili odbojni okusi i mirisi loše konzervirane hrane. Naime, antičko je i srednjovjekovno razdoblje poznavalo uporabu